

Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
M. WATHELET
представено на 16 ноември 2017 година¹

Дело C-560/16

E.ON Czech Holding AG
срещу
Michael Dědouch
Petr Streitberg
Pavel Suda

(Преюдициално запитване, отправено от Nejvyšší soud (Върховен съд, Чешка република))

„Преюдициално запитване — Регламент (ЕО) № 44/2001 — Съдебна компетентност по граждански и търговски дела — Изключителна компетентност — Член 22, точка 2 — Действителност на решенията на органи на дружества или юридически лица със седалище на територията на държава членка — Изключителна компетентност на съдилищата на тази държава членка — Решение, с което общото събрание на дружество задължава миноритарните си акционери да прехвърлят на мажоритарния му акционер ценните си книжа в това дружество и определя размера на дължимата от последния насрещна престация — Съдебно производство, в което се проверява дали тази насрещна престация е справедлива“

I. Въведение

1. Преюдициалното запитване, постъпило в секретариата на Съда на 4 ноември 2016 г., се отнася до тълкуването на член 22, точка 2 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела².

2. Запитването е отправено в рамките на спор между E.ON Czech Holding AG (наричано по-нататък „E.ON“) и господата Michael Dědouch, Petr Streitberg и Pavel Suda (наричани по-нататък „г-н Dědouch и др.“), от една страна, от друга, относно проверката дали е справедлива насрещната престация, която E.ON трябва да плати на г-н Dědouch и др. в рамките на производство по отстраняване (squeeze out) на миноритарни акционери вследствие на принудително прехвърляне на дяловите ценни книжа, които са притежавали в дружеството Jihočeská plynárenská.

¹ Език на оригиналния текст: френски.

² ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74.

II. Правна уредба

1. Правото на Съюза

3. Съгласно член 2, параграф 1 от Регламент № 44/2001 „[п]ри условията на настоящия регламент, искове срещу лицата, които имат местоживеене в държава членка, независимо от тяхното гражданство, се предявяват пред съдилищата на тази държава членка“.

4. Член 5 от този регламент предвижда следното:

„Срещу лице, което има местоживеене в държава членка, може да бъде предявен иск в друга държава членка:

- 1) а) по дела, свързани с договор — в съдилищата по мястото на изпълнение на въпросното задължение;
- б) за целите на настоящата разпоредба и освен ако не е договорено друго, мястото на изпълнение на въпросното задължение е:
 - в случая на продажба на стоки, мястото в държава членка, където съгласно договора са доставени стоките или е трябвало да бъдат доставени,
 - в случая на предоставяне на услуги, мястото в държава членка, където съгласно договора услугите са били предоставени или е трябвало да бъдат предоставени;
- в) ако не се прилага буква б), тогава се прилага буква а);

[...]

3) по дела относно гражданска отговорност, *delict* или *quasi delict* — в съдилищата на мястото, където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие;

[...]“.

5. Съгласно член 6, точка 1 от Регламент № 44/2001 срещу лице с местоживеене в държава членка може също така да бъде предявен иск, „когато то е един от множество ответници, в съдилищата по местоживеенето на всеки от тях, при условие че исковете са в такава тясна връзка, че е целесъобразно те да бъдат разгледани и решени заедно, за да се избегне рискът от противоречащи си съдебни решения, постановени в отделни производства“.

6. Член 22 от Регламент № 44/2001 гласи:

„Следните съдилища ще притежават изключителна компетентност независимо от местоживеенето:

[...]

2) по дела, които имат за предмет действителността на създаването, недействителност или прекратяване на търговски дружества или други юридически лица или сдружения на физически или юридически лица, или действителността на решения на техните органи, съдилищата на държавата членка, в която има седалище търговското дружество, юридическото лице или сдружението. За да се определи това седалище, съдът прилага своите правила на международното частно право;

[...]“.

2. Чешкото право

7. Член 183i от zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (Закон № 513/1991 за Търговския кодекс, в приложимата към спора в главното производство редакция (наричан по-нататък „чешкият Търговски кодекс“), гласи:

„(1) Лице, което притежава в дружество дялови ценни книги, а) чиято съвкупна номинална стойност съставлява поне 90 % от основния капитал на дружеството, или б) които заменят дялови ценни книги, чиято съвкупна номинална стойност съставлява поне 90 % от основния капитал на дружеството, или с) които материализират поне 90 % от гласовете в дружеството („мажоритарен акционер“), има право да иска от управителния орган да свика общо събрание, което да вземе решение на това лице бъдат прехвърлени всички други дялови ценни книги на дружеството.

[...]

(3) В решението на общото събрание се посочват мажоритарният акционер, данни за това, че той е действителният мажоритарен акционер, размерът на насрещната престация [...], както и срокът за извършване на плащането“.

8. Член 183k от чешкия Търговски кодекс предвижда:

„(1) [...] притежателите на дялови ценни книги могат да се обърнат към съда с искане да провери дали насрещната престация е справедлива; [...]

[...]

(3) Решението на съда, с което се признава право на различен размер на насрещната престация, обвързва мажоритарния акционер и дружеството по отношение на признатото право, както и спрямо останалите притежатели на дялови ценни книги. [...]

(4) Констатацията, че насрещната престация не е справедлива, не води до недействителност на решението на общото събрание, прието съгласно член 183i, параграф 1.

(5) Констатацията, че насрещната престация не е справедлива, не може да бъде основание за иска по член 131 за обявяване на недействителността на решение, прието от общото събрание“.

III. Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

9. На 8 декември 2006 г. общото събрание на акционерното дружество по чешкото право Jihočeská plynárenská със седалище в Ческе Будейовице (Чешка република) приема решение за принудително прехвърляне на всички дялови ценни книги на мажоритарния акционер E.ON със седалище в Мюнхен (Германия).

10. В това решение се посочва размерът на насрещната престация, която последното дължи на миноритарните акционери вследствие на прехвърлянето.

11. С иск, предявен на 26 януари 2007 г. срещу Jihočeská plynárenská и E.ON, г-н Dědouch и др. искат Krajský soud v Českých Budějovicích (Окръжен съд Ческе Будейовице, Чешка република) да извърши проверка дали посочената насрещна престация е справедлива.

12. В хода на това производство E.ON повдига възражение за липса на компетентност на чешките съдилища, като поддържа, че поради мястото на седалището му само германските съдилища разполагат с международна компетентност.

13. С определение от 26 август 2009 г. Krajský soud v Českých Budějovicích (Окръжен съд Ческе Будейовице) отхвърля това възражение с мотива, че на основание член 6, параграф 1 от Регламент № 44/2001 чешките съдилища са компетентни да разгледат иска, предявен от г-н Dédouch и др.

14. E.ON обжалва това решение пред Vrchní soud v Praze (Висш съд Прага, Чешка република), който с определение от 22 юни 2010 г. постановява, че спорът, с който е сезиран, попада в обхвата на член 22, точка 2 от този регламент и че предвид седалището на Jihočeská plynárenská чешките съдилища имат международна компетентност.

15. Сезиран с жалба, подадена от E.ON, Ústavní soud (Конституционен съд, Чешка република) отменя това определение с решение от 11 септември 2012 г. и връща делото за ново разглеждане на Vrchní soud v Praze (Висш съд Прага).

16. С определение от 2 май 2014 г. Vrchní soud v Praze (Висш съд Прага) приема, че компетентни са чешките съдилища на основание член 5, точка 1, буква а) от Регламент № 44/2001.

17. E.ON обжалва това определение пред запитващата юрисдикция.

18. При тези условия Nejvyšší soud (Върховен съд, Чешка република) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

- „1) Трябва ли член 22, точка 2 от Регламент [№ 44/2001] да се тълкува в смисъл, че се прилага и спрямо производството за проверка дали е справедлива насрещната престация, която мажоритарният акционер дължи на предишните притежатели на дялови ценни книги като равностойност на тези ценни книги, които са му прехвърлени в резултат на решение на общото събрание на акционерно дружество за принудително прехвърляне на останалите дялови ценни книжа в полза на мажоритарния акционер [известно още като „отстраняване“ („squeeze out“)], когато решението на общото събрание на акционерното дружество определя размера на справедливата насрещна престация и съдебното решение, в което се признава право на престация в различен размер, обвързва мажоритарния акционер и дружеството по отношение на основанието за признатото право, както и спрямо останалите притежатели на дялови ценни книги?
- 2) Ако отговорът на предходния въпрос е отрицателен, трябва ли член 5, [точка] 1, буква а) от Регламент [№ 44/2001] да се тълкува в смисъл, че в обхвата му попада и описаното в предходния въпрос производство за проверка дали насрещната престация е справедлива?
- 3) Ако отговорите на двата предходни въпроса са отрицателни, трябва ли член 5, [точка] 3 от Регламент [№ 44/2001] да се тълкува в смисъл, че в обхвата му попада и описаното в първия въпрос производство за проверка дали насрещната престация е справедлива?“.

IV. Производството пред Съда

19. Писмени становища са представили E.ON, г-н Dédouch и др., чешкото правителство и Европейската комисия. Тъй като не е представено нито едно мотивирано искане за провеждане на съдебно заседание за изслушване на устните състезания и Съдът счита, че разполага с достатъчно данни, е взето решение то да не се провежда.

V. Анализ

20. С преюдициалните си въпроси запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали иск по въпроса дали е справедлива насрещната престация, която мажоритарният акционер на дружество трябва да плати за акция на миноритарните акционери на същото дружество в рамките на производство по отстраняване (*squeeze out*), попада в изключителната компетентност на съдилищата, в чийто район се намира седалището на дружеството (член 22, точка 2 от Регламент № 44/2001), или в специалната компетентност на съдилищата на мястото, където е изпълнено или трябва да бъде изпълнено договорното задължение, което е в основата на запитването (член 5, точка 1, буква а) от Регламент № 44/2001), или в специалната компетентност на съдилищата на мястото, където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие (член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001).

21. Настоящото преюдициално запитване насочва вниманието към структурен проблем на Регламент № 44/2001 (който продължава да съществува при действието на Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела³), а именно липсата на правно основание за уреждане на вътрешните дружествени спорове като споровете между акционери или между акционери и управители или между дружеството и неговите управители⁴.

22. Всъщност в член 22, точка 2 от Регламент № 44/2001 се посочват само въпросите за „действителността на създаването, недействителност или прекратяване на търговски дружества [...] или действителността на решения на техните органи“. При все това споровете от дружественото право не включват непременно въпрос за действителността на решение на органите на дружеството и още по-малко, за действителността, недействителността или прекратяването на дружеството. Такъв е случаят в настоящото дело, в което в рамките на спора в главното производство съгласно член 183к, параграф 4 от чешкия Търговски кодекс се оспорва не действителността на решението на общото събрание относно отстраняването на миноритарните акционери, а само размерът на насрещната престация, която мажоритарният акционер трябва да им плати, за да придобие акциите им.

23. Проблемът, свързан с липсата на правно основание за този тип спорове, се усложнява още повече предвид трудностите при прилагането на разпоредбите на член 5, точки 1 и 3 към спора в главното производство, тъй като отстраняването на миноритарните акционери и насрещната престация, приета с решение на общото събрание, не е нито договор, нито деликт или квазиделикт.

24. От една страна, не е налице „свободно поето задължение от едно към друго лице“⁵, което би позволило прилагането на член 5, точка 1 от Регламент № 44/2001. Всъщност правилото в производство по отстраняване на миноритарни съдружници е, че мажоритарният акционер може да го започне без тяхното съгласие.

25. От друга страна, въпреки че според постоянната практика на Съда „член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001 се прилага за всякакви искове, с които се цели ангажиране на гражданската отговорност на ответник и които не се отнасят към „дела, свързани с договор“, по смисъла на член 5, точка 1 от този регламент“⁶, производството, разглеждано в главното дело,

3 ОВ L 351, 2012 г., стр. 1.

4 Вж. в този смисъл *Paschalidis*, P. Freedom of Establishment and Private International Law for Corporations. Oxford University Press, 2012, pt. 2.09–2.29.

5 Решение от 10 септември 2015 г., *Holterman Ferho Exploitatie* и др. (C-47/14, EU:C:2015:574, т. 52 и цитираната съдебна практика).

6 Решение от 10 септември 2015 г., *Holterman Ferho Exploitatie* и др. (C-47/14, EU:C:2015:574, т. 68 и цитираната съдебна практика).

няма за цел ангажиране на отговорността на мажоритарния акционер. Напротив, то се отнася до въпроса дали е справедлива или не насрещната престация, определена в съответствие с член 183i, параграф 3 от чешкия Търговски кодекс от общото събрание (а не непременно или единствено от мажоритарния акционер).

26. Този проблем не е присъщ на производството по отстраняване, а възниква във връзка с няколко други понятия от дружественото право като например задължението за лоялност на управителите. Въз основа на постоянната практика на Съда, на която се позовах в точка 24 от настоящото заключение, задължението за лоялност се поема от управител към дружеството от момента, в който той свободно приема да изпълнява функциите си. В този смисъл искане на дружеството или на акционер, с което се цели установяване на нарушение на това задължение от управител, попада в обхвата на член 5, точка 1, буква а) от Регламент № 44/2001, но това задължение няма специфично място на изпълнение по смисъла на тази разпоредба, тъй като то е налице в целия свят. Следователно въз основа на тази разпоредба е невъзможно да се определи компетентността на съдилищата на конкретна държава.

27. Когато не е приложимо нито едно изключително или специално правно основание, по принцип трябва да се прилага общото правило по член 2, параграф 1 от Регламент № 44/2001, съгласно което искове срещу лицата, които имат местоживее в държава членка, независимо от тяхното гражданство, се предявяват пред съдилищата на тази държава членка⁷.

28. В този случай може да възприеме стриктно тълкуване на член 22, точка 2 от Регламент № 44/2001⁸. При все това подобно тълкуване, изключващо разглеждания спор от приложното му поле (тъй като в съответствие с член 183k, параграф 4 от чешкия Търговски кодекс в рамките на този спор не се поставя под въпрос действителността на решението на общото събрание, с което се приема отстраняването на миноритарните акционери), противоречи на общата структура и целта на този регламент, които, съгласно практиката на Съда, трябва да служат като насоки при тълкуването на член 22 от Регламент № 44/2001⁹.

29. В това отношение отбелязвам, че на Съда вече се е налагало да тълкува член 22, точка 2 от Регламент № 44/2001. Макар, доколкото ми е известно, той все още да не е имал възможността да направи това по отношение на вътрешен спор на дружество, уреждан от дружественото право, това не му е попречило в тази съдебна практика да установи ръководните принципи за тълкуването на тази разпоредба¹⁰.

7 Вж. решения от 13 юли 2006 г., *Reisch Montage* (C-103/05, EU:C:2006:471, т. 22) и от 12 май 2011 г., *BVG* (C-144/10, EU:C:2011:300, т. 30).

8 Вж. решения от 13 юли 2006 г., *Reisch Montage* (C-103/05, EU:C:2006:471, т. 22) и от 12 май 2011 г., *BVG* (C-144/10, EU:C:2011:300, т. 30).

9 Вж. решения от 2 октомври 2008 г., *Hassett и Doherty* (C-372/07, EU:C:2008:534, т. 19) и от 12 май 2011 г., *BVG* (C-144/10, EU:C:2011:300, т. 29 и 30).

10 Всъщност делото, по което е постановено решение от 2 октомври 2008 г., *Hassett и Doherty* (C-372/07, EU:C:2008:534), се отнася до спорове между професионална синдикална организация по английското право и нейните членове въз основа на сключен между тях договор. Следователно не става дума за спор от обхвата на английското дружествено право. Същото важи и за делото, по което е постановено решение от 22 март 1983 г., *Peters Bauunternehmung* (34/82, EU:C:1983:87), и което се отнася до спорове относно договор за членство в сдружение. Въпросът за изключителната компетентност на съдилищата, в чийто район се намира седалището на сдружението, дори не е бил поставен. Делото, по което е постановено решение от 12 май 2011 г., *BVG* (C-144/10, EU:C:2011:300), е относно спор между дружество по германското право и неговия кредитор по отношение на споразумение относно финансов дериват. Германското дружество оспорвало действителността на това споразумение в качеството му на акт *ultra vires*, като се позовавало на нарушение на устава му от страна на неговите органи. Следователно не ставало дума за вътрешен за дружеството спор, тъй като въпросът, попадащ в обхвата на дружественото право, а именно за характера *ultra vires* на сключването на посоченото споразумение от германското дружество, бил само инцидентен. Делото, по което е постановено решение от 23 октомври 2014 г., *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-302/13, EU:C:2014:2319), е относно спор между, от една страна, въздушен превозвач по литовското право и от друга страна, въздушен превозвач по латвийското право и дружество по латвийското право, управляващо летището в Рига (Латвия). Въздушният превозвач по литовското право искал да получи обезщетение за вреди, причинени от нарушение на конкурентното право от ответниците. Следователно не ставало дума нито за вътрешен за дружество спор, нито за уреден от дружественото право въпрос.

30. В този смисъл, както е постановил Съда в решението си от 2 октомври 2008 г., *Hassett и Doherty* (C-372/07, EU:C:2008:534), „тъй като са изключение от общото правило за компетентност, [разпоредбите на член 22 от Регламент № 44/2001] не трябва да бъдат тълкувани в по-широк смисъл, отколкото изисква тяхната цел, след като водят до лишаване на страните от възможността да изберат кой съд да сезират, с която иначе биха разполагали, и в определени случаи — до призоваването им пред юрисдикция, която не е юрисдикцията по местожителство на нито една от страните“¹¹.

31. Според Съда „основната цел на такова изключение, което предвижда изключителна компетентност на юрисдикциите на държавата членка по седалището на дружеството, е да се централизира компетентността, за да се избегнат противоречиви решения относно съществуването на дружествата и действителността на решенията на техните органи“¹².

32. Смятам, че тази цел би била постигната по-добре, ако член 22, точка 2 се тълкува в съответствие с основната цел, която преследва, вместо неговият текст да се тълкува стриктно и формалистично.

33. Всъщност, както Съдът вече е постановил, „съдилищата на държавата членка, в която е седалището на дружеството, изглежда могат най-добре да разрешат [...] спорове [относно съществуването на дружествата и действителността на решенията на техните органи], по-специално поради факта че формалностите по оповестяване на дружеството са извършени в същата държава. Следователно предоставянето на такава изключителна компетентност на тези юрисдикции е извършено в интерес на доброто правораздаване“¹³.

34. Според мен такъв е случаят на чешките съдилища във връзка с разглеждания в главното производство спор. Тъй като се отнася до производство по отстраняване от мажоритарния акционер на миноритарните акционери на дружество по чешкото право и мажоритарният акционер E.ON не оспорва, че чешкото право е приложимото право по съществото на спора, макар последният да е от компетентността на германските съдилища на основание член 2 от Регламент № 44/2001, смятам, че чешките съдилища са в най-изгодно положение да разгледат спора и да го решат в съответствие с чешкото право.

35. Освен това смятам, че компетентността на съдилищата, в чийто район се намира седалището на дружеството, чиито вътрешни отношения са предмет на спора на основание член 22, точка 2 от Регламент № 44/2001, не накърнява целта за предвидимост¹⁴, преследвана от Регламент № 44/2001, тъй като акционерите на дружество и най-вече мажоритарният акционер лесно могат да предвидят, че съдилищата, в чийто район се намира седалището, ще бъдат компетентни за разрешаване на всички вътрешни за дружеството спорове. В настоящия случай е естествено разрешаването на спора между E.ON и г-н Dédouch и др. да е от компетентността на чешките съдилища.

36. Поради това смятам, че настоящото дело предоставя възможността на Съда да изясни приложимостта на член 22, точка 2 от Регламент № 44/2001 за вътрешните спорове в дружествата. Предлагам разпоредбата да се тълкува в смисъл, че в нейния обхват попадат посочените спорове и по-конкретно споровете, страни по които в контекста на производство по отстраняване са мажоритарен акционер и миноритарни акционери в дружество.

¹¹ Вж. точка 19 и цитираната съдебна практика.

¹² Решение от 2 октомври 2008 г., *Hassett и Doherty* (C-372/07, EU:C:2008:534, т. 20).

¹³ Решение от 2 октомври 2008 г., *Hassett и Doherty* (C-372/07, EU:C:2008:534, т. 21 и цитираната съдебна практика).

¹⁴ Вж. съображение 11 от Регламент № 44/2001. Вж. също в този смисъл решение от 12 май 2011 г., *BVG* (C-144/10, EU:C:2011:300, т. 33 и 35).

VI. Заключение

37. По изложените съображения предлагам на Съда да отговори на поставените от Nejvyšší soud (Върховен съд, Чешка република) преюдициални въпроси по следния начин:

„Член 22, точка 2 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела трябва да се тълкува в смисъл, че той се прилага спрямо производство, в което се проверява дали е справедлива насрещната престация, която мажоритарният акционер е длъжен да заплати на предишните притежатели на дялови ценни книги (миноритарни акционери) като равностойност на посочените ценни книги, прехвърлени му вследствие на решение на общото събрание на акционерно дружество, с което се разпорежда прехвърлянето на останалите дялови ценни книги на мажоритарния акционер“.